

## Oriënteringsnota 2019-2024

## Promotie van Meertaligheid



Minister Sven Gatz

## INHOUDSTAFEL

1	MANAGEMENT SAMENVATTING .....	3
2	INLEIDING: ENKELE VOORBESCHOUWINGEN .....	6
2.1	Een wereld vol talen - point of no return.....	6
2.2	Wettelijke tweetaligheid en beleid inzake meertaligheid – taalpolitiek en taalbeleid.....	7
2.3	Een minister bevoegd voor de ‘Promotie van Meertaligheid’ – een collectieve opdracht ....	8
3	OMGEVINGSANALYSE .....	10
3.1	Van ééntalige naar meertalige stad .....	10
4	MEERTALIGHEID: ÉÉN VLAG, VELE LADINGEN .....	12
4.1	Poging tot definitie .....	12
4.2	Taaldiversiteit en meertaligheid.....	13
4.3	Translanguaging .....	13
4.4	Maximintaal.....	14
5	WAAROM EEN MEERTALIG BELEID?.....	14
5.1	Meertaligheid en sociale cohesie .....	14
5.1.1	Mission impossible? .....	14
5.1.2	Meertaligheid, sociale cohesie en gedeeld burgerschap .....	15
5.1.3	Meertaligheid en identiteit .....	16
5.1.4	Meertaligheid en de thuistaal .....	17
5.2	Meertaligheid en sociale mobiliteit.....	18
5.2.1	Talenkennis als springplank.....	18
5.2.2	Meertaligheid en de economie .....	18
5.2.3	Positie van het Engels.....	19
6	STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN .....	20
6.1	SD1: We brengen bestaande meertalige initiatieven in kaart .....	20
6.2	SD2: We streven naar drietaligheid van elk Brussels kind .....	20
6.2.1	OD 2.1: We versterken bestaande initiatieven/samenwerkingen in scholen rond meertaligheid .....	20
6.2.2	OD 2.2: Faciliteren van nieuwe partnerschappen tussen scholen die willen werken rond meertaligheid.....	21
6.2.3	OD 2.3: Erkennen van thuistaal van het kind .....	21
6.2.4	OD 2.4: We faciliteren een samenwerkingsakkoord tussen federale regering en de gemeenschappen m.b.t. onderwijs.....	21
6.3	SD3: We stimuleren bedrijven en het middenveld om in te zetten op de talenkennis van het personeel.....	22
6.3.1	OD 3.1: We bieden taalondersteuning aan bedrijven en organisaties bij het zoeken van het juiste taalprofiel .....	22

6.3.2	OD 3.2: We onderzoeken de impact van meertaligheid op het Brussels economisch leven	22
6.4	SD4: We zetten in op de versterking van de sociale cohesie in Brussel.....	23
6.4.1	SD 4.1: We initiëren een aanbod dat de taalgemeenschappen overstijgt (cultuur, jeugd, sport) .....	23
6.4.2	SD 4.2: We zetten in op een toegankelijk zorgaanbod (welzijn en zorg) .....	23
6.5	SD5: We zetten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest internationaal op de kaart als meertalige regio .....	23
6.5.1	OD 5.1: We onderzoeken de mogelijkheid om een internationaal expertisecentrum rond Meertaligheid op te richten .....	23
6.5.2	OD 5.2: We treden op als ambassadeur voor meertaligheid in binnen- en buitenland	24
6.6	SD6: Leidraad meertaligheid voor organisaties die actief zijn in Brussel.....	24
7	LIJST MET AFKORTINGEN.....	24

# 1 MANAGEMENT SAMENVATTING

## *Context*

Op 1 januari 2019 telde Brussel<sup>1</sup> op een relatief kleine oppervlakte (162,4 km<sup>2</sup>) 1.208.542 inwoners<sup>2</sup>, ongeveer 180 nationaliteiten en meer dan 100 verschillende gesproken talen. Dat maakt van Brussel vandaag één van de meest kosmopolitische regio's van de wereld, een laboratorium en een pionier op het vlak van meertaligheid.

Bij de Brusselse bevolking groeit het draagvlak voor twee- en meertaligheid. Dit is een belangrijke factor voor het uittekenen van een beleid voor meertaligheid. Een meerderheid van de Brusselaars steunt één of andere vorm van meertalig onderwijs en vindt talenkennis essentieel voor het vinden van een job. Verder vindt ook een meerderheid van de Brusselaars dat deze talenkennis een essentieel onderdeel vormt van de **identiteit van de Brusselaar**.<sup>3</sup>

De Brusselaars zien meertaligheid als een grondstof die hun toekomst verzekert. Op meerdere vlakken. Meer dan één taal kennen is niet alleen goed om samen te leven maar geeft ook meer kansen: op de arbeidsmarkt, in opleidingen, economisch, sociaal, sportief en cultureel. **Het zorgt voor sociale en economische mobiliteit en is dus een troef.**

Beleidsmatig hanteren we een **inclusieve en functionele kijk op individuele meertaligheid**. Iemand is meertalig als hij of zij op regelmatige basis met meerdere talen in aanraking komt en in die talen minstens een eenvoudige conversatie kan voeren. We vertrekken hierbij vanuit drie talen, **het Frans en het Nederlands**, de twee officiële talen in Brussel en **het Engels** dat als wereldtaal binnen de economische en culturele sector een belangrijke rol speelt. Kennis van deze talen (of een combinatie ervan) is essentieel om volwaardig te participeren aan de Brusselse maatschappij. Daarnaast erkennen we uitdrukkelijk het belang en de **meerwaarde van de talrijke thuishalen** die aanwezig zijn in onze kosmopolitische hoofdstad.

De bevoegdheid 'Promotie van Meertaligheid' is een **transversale bevoegdheid**. Ze heeft vele raakvlakken met andere bevoegdheden van collega-ministers. De taaldiversiteit strekt zich immers uit over verschillende sectoren van de maatschappij. Onderwijs ligt uiteraard voor de hand, maar ook andere domeinen, zoals cultuur, inburgering, tewerkstelling, beroepsopleiding, jeugd en welzijn hebben belangrijke raakvlakken met meertaligheid. **Nauwe samenwerking** zal dus **noodzakelijk** zijn, uiteraard met het volle respect voor ieders bevoegdheid.

## *Actiepunten*

Brussel huisvest heel wat organisaties en initiatieven die werken met een taaldivers publiek of expertise hebben over meertaligheid. Vanuit beleidsoogpunt is het belangrijk de **bestaande initiatieven en projecten** in de verschillende sectoren van de maatschappij op het gebied van meertaligheid eerst **in kaart brengen**. Hoofddoel hierbij is een indicatie te krijgen van initiatieven en projecten die richting kunnen geven aan een succesvol beleid inzake meertaligheid in de toekomst.

Ons streefdoel is dat **alle Brusselse kinderen op 18-jarige leeftijd minstens het Nederlands, Frans en Engels beheersen**. Om deze meertaligheid te ontwikkelen is het belangrijk dat alle partners die een rol spelen in de opvoeding en ontwikkeling van een kind weten hoe ze deze meertalige ontwikkeling het best stimuleren.

---

<sup>1</sup> Omwille van de leesbaarheid gebruiken we 'Brussel' om het gewest met zijn 19 gemeenten te omschrijven

<sup>2</sup> BRON: [www.bisa.brussels](http://www.bisa.brussels).

<sup>3</sup> Rudi Janssens, *Meertaligheid als opdracht. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van taalbarometer 4*, VUBPRESS, Brussel, 2018.

Er zijn reeds tal van initiatieven en samenwerkingen binnen het onderwijsveld rond meertaligheid. Door duidelijk in kaart te brengen wie wat doet en welke noden van het werkveld nog niet beantwoord (kunnen) worden, is het mogelijk bestaande initiatieven beter op elkaar af te stemmen. Het is dan ook de bedoeling om alle relevante partners samen aan tafel te laten plaatsnemen en een duidelijk plan van aanpak te ontwikkelen. Hiervoor wordt een **'Raad voor Meertaligheid'** opgericht. Zowel academici, experts als scholen en andere partners kunnen hiervan deel uitmaken.

In deze context bekijken we ook hoe we de **expertise in het kader van bestaande concepten** zoals immersie-onderwijs, het Content and Language Integrated Learning (CLIL) en Stimulerend Meertalig Onderwijs Brussel (STIMOB) verder kunnen **uitwisselen** en indien nodig versterken.

We blijven inzetten op de bevordering van tweetaligheid van het lerarenkorps. Daarom zal er bekeken worden hoe we de bestaande **tweetalige lerarenopleiding** verder kunnen **uitbouwen** conform de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het bestuursakkoord van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Heel wat scholen zijn zelf actief op zoek naar partners om een meertalig traject uit te werken. We ondernemen daarom actie om de praktische en juridische bezwaren weg te werken, waar nodig in overleg met de betrokken beleidsniveaus. We ondersteunen in deze context de ambitie van zowel de Vlaamse Gemeenschap als de Fédération Wallonie-Bruxelles om **uitwisseling tussen leerkrachten van beide gemeenschappen te stimuleren**.

Verder wordt ook een **gebruiksvriendelijke website** uitgewerkt waarop alle mogelijke partners zich kunnen aanmelden en op zoek kunnen gaan naar het type samenwerking dat ze in gedachten hadden. We hopen op deze manier gemakkelijker mensen, scholen en organisaties met elkaar in contact te brengen.

De **erkenning van de thuistalen** in het onderwijs is belangrijk om het inhoudelijke leerproces en het algemeen welbevinden van het kind te stimuleren. Het is aangewezen dat scholen in dit proces de nodige kennis, expertise, tools en ondersteuning aangereikt krijgen. Hiervoor wordt in eerste instantie gekeken naar de Raad voor Meertaligheid, maar ook naar uitwisseling van expertise tussen scholen en andere partners.

Een uitgebreide talenkennis vergroot de **kansen op de arbeidsmarkt**. De meeste Brusselse werkgevers vragen om twee- en/of meertalig personeel. Maar die werkgevers worstelen soms met het vinden van het juiste taalprofiel: wat is wenselijk en wat is haalbaar? Om hun vraag beter af te stemmen op de nood en de realiteit én om Brusselaars sneller aan werk te helpen, moeten Brusselse bedrijven en organisaties meer taalondersteuning krijgen. Brussel heeft dus bij uitstek nood aan continu **maatwerk op het vlak van taalbeleid**.

Taallessen moeten toegankelijk en laagdrempelig zijn, zodat elke Brusselaar makkelijk de stap kan zetten om eraan deel te nemen. Zowel hoog- als laagopgeleiden moeten hun weg naar meertaligheid vinden. Oud én jong moet er kunnen werken aan zijn taalkennis. We moeten deze doelgroepen gericht aanspreken met nieuwe methodieken en didactieken. In deze context ondersteunen we de ambitie van de Brusselse regering om een **Talenpunt** op te richten dat het aanbod aan taalopleidingen gericht naar werkzoekenden uitbouwt en versterkt.

In het verlengde hiervan onderzoeken we de mogelijkheid om een **"meertaligheidslabel"** te voorzien voor bedrijven en organisaties die actief inzetten op het stimuleren van de taalkennis van hun personeel.

Internationale studies tonen een (positieve) correlatie tussen meertaligheid en de economie. Het is nuttig om een dergelijke studie specifiek voor Brussel uit te voeren, aangezien recente gegevens hierover ontbreken.

Veel jonge Brusselaars willen talen leren en oefenen. Tegelijkertijd bieden veel organisaties vrijetijdsactiviteiten aan voor jongeren. Alleen blijven die vaak beperkt tot één taalgroep. De vrijetijdsnetwerken moeten zich dan ook meer openstellen voor jongeren uit andere taalgroepen. Organisaties die sport-, jeugd-, en cultuuractiviteiten aanbieden zouden dat zonder beperkingen over de grenzen van de gemeenschappen heen moeten kunnen doen. In samenspraak met de bevoegde instanties bekijken we naar de mogelijkheid om gezamenlijke initiatieven vanuit beide gemeenschappen te initiëren.

We hebben de ambitie om het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest internationaal op de kaart te zetten** als meertalige regio. Met onze veelheid aan specialisten rond meertaligheid in heel wat verschillende disciplines, heeft Brussel alle nodige kennis en brains om een internationaal expertisecentrum rond meertaligheid op te richten. We onderzoeken in samenspraak met de actoren op het terrein hoe we dit initiatief vorm kunnen geven.

Zowel in binnen- als buitenland worden jaarlijks talrijke activiteiten georganiseerd waarbij het thema meertaligheid centraal staat. Zo wordt er jaarlijks een Europese Dag van de Meertaligheid en De dag van de Europese Talen georganiseerd door de Europese Unie en De Raad van Europa. We proberen in de mate van het mogelijke hieraan actief deelnemen en zelf acties te ondernemen. Zo onderzoeken we de mogelijkheid op, in samenwerking met het Brussels parlement, **een Brusselse variant van de Dag van de Meertaligheid** te organiseren.

Ten slotte is het belangrijk dat ook het middenveld (actief) het meertalig beleid van de Brusselse regering uitdraagt. Daarom stellen we samen met de Raad voor Meertaligheid **een leidraad** op om meertaligheid succesvol te stimuleren in organisaties van het middenveld. Deze leidraad kan dienen voor de dagelijkse werking van organisaties die actief zijn in Brussel en bijv. algemene principes bevatten die zich richten op kennis over of omgaan met een meertalig publiek en/of personeel.

## 2 INLEIDING: ENKELE VOORBESCHOUWINGEN

### 2.1 Een wereld vol talen - point of no return

Wereldwijd, in ongeveer 200 landen, worden er meer dan 7000 talen gesproken waarvan 23% door de helft van de wereldbevolking en 40% door minder dan 1000 mensen. Nemen we de moedertaalsprekers in acht dan is het Mandarijns de meest gesproken eerste taal, maar ze moet het Engels voorbij laten gaan als we de 2<sup>de</sup> en 3<sup>de</sup> taal van mensen erbij rekenen. Het Frans met 280 miljoen sprekers bekleedt de 4<sup>de</sup> plaats, het Nederlands met zo'n 25 miljoen sprekers de 60<sup>ste</sup> plaats.<sup>4</sup>

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest positioneert zich binnen deze globale context op een bijzondere wijze. Op 1 januari 2019 telde Brussel op een relatief kleine oppervlakte (162,4 km<sup>2</sup>) 1.208.542 inwoners<sup>5</sup>, ongeveer 180 nationaliteiten en meer dan 100 verschillende gesproken talen. Dat maakt van Brussel vandaag één van de meest kosmopolitische regio's van de wereld, een laboratorium en een pionier op het vlak van meertaligheid.

Het debat over meertaligheid is flink aan de gang. We zitten voor wat dat betreft op een 'point of no return'. Binnen het Europese integratieproces heeft taaldiversiteit steeds een belangrijke plaats ingenomen. In het Verdrag van Lissabon (2007) wordt hier expliciet naar verwezen (art.22). Ook het actieplan van de Europese Commissie van 2004 streefde reeds uitdrukkelijk naar drietaligheid van haar burgers. Vandaag stellen we vast dat het vooral de tweetaligheid (Engels +1) is die zich snel verspreidt in Europa maar dat in nagenoeg geen enkele Europese regio de drietaligheid een feit is. In Brussel, de hoofdstad van de EU, is dit Europees ideaal echter realistischer dan in vele andere Europese regio's. Door de nabijheid van het Nederlandstalige en het Franstalige taalgebied, gecombineerd met de (hoofdzakelijk) Engelssprekende internationale gemeenschap, is de doelstelling van drietaligheid van de Brusselaar een haalbare ambitie.

Bij de Brusselse bevolking groeit overigens het draagvlak voor twee- en meertaligheid. En dat is een belangrijke factor voor het uittekenen van een beleid voor meertaligheid. Een meerderheid van de Brusselaars steunt één of andere vorm van meertalig onderwijs. Dat meertaligheid essentieel is voor het vinden van een job, wordt door het merendeel van de Brusselaars onderschreven. Verder vindt ook een meerderheid van de Brusselaars dat deze talenkennis een essentieel onderdeel vormt van de identiteit van de Brusselaar.<sup>6</sup>

Dit maatschappelijk draagvlak krijgt ook een duidelijke weerslag in de verschillende regeerakkoorden die de voorbije periode zijn gesloten. Dit is belangrijk om het politieke draagvlak voor een beleid inzake meertaligheid op te bouwen. Het regeerakkoord van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering is heel duidelijk:

*“De Regering zal een globaal beleid uitwerken dat meertaligheid bij de Brusselaars bevordert en zo de Brusselse identiteit en het Brusselse burgerschap, de sociale promotie en de sociale cohesie binnen het Gewest versterkt. Deze aanpak zal niet beperkt blijven tot het onderwijs, maar zich uitstrekken tot verschillende sectoren, zoals beroepsopleiding, werkgelegenheid en cultuur. De samenwerking met de Gemeenschapscommissies, de Federatie Wallonië-Brussel en de Vlaamse Gemeenschap zal in die zin worden geïntensiveerd. Met het oog op de verbetering van de tweetaligheid en de meertaligheid in Brussel zal de regering de gemeenschappen en de federale overheid uitnodigen om een samenwerkingsakkoord te sluiten ten einde het onderwijs in het Frans en/of het Nederlands en andere talen te versterken binnen het kader van de huidige bevoegdheden.”*

---

<sup>4</sup> BRON: <https://www.ethnologue.com>.

<sup>5</sup> BRON: [www.bisa.brussels](http://www.bisa.brussels).

<sup>6</sup> Rudi Janssens, *Meertaligheid als opdracht. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van taalbarometer 4*, VUBPRESS, Brussel, 2018.

De Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) steunt uitdrukkelijk, samen met het Onderwijscentrum Brussel (OCB) en in samenwerking met de hogere onderwijsinstellingen, inrichtende machten en nieuwe initiatiefnemers die twee- of meertalig onderwijs willen inrichten. De VGC ziet meertaligheid als een troef waarbij het respect voor de Nederlandstalige dienstverlening voor elke Brusselaar gegarandeerd blijft. Ook de Commission Communautaire française (Cocof) verwijst in haar regeerakkoord naar het belang van de kennis van het Nederlands en het Engels op de arbeidsmarkt en wil meer inzetten op taalopleidingen.

De Brusselse gewestentiteiten zien dus de noodzaak in van het kennen van meerdere talen. Het is onze taak om ook de Brusselse inwoner, werkzoekende, werknemer, werkgever en de betrokken (overheids)instanties hiervan verder bewust te maken. Het is tevens onze taak om de Brusselaar te ondersteunen bij het verwerven en gebruiken van talen. Een doorgedreven erkenning van de meertaligheid in Brussel versterkt de maatschappelijke en economische positie van de Brusselaar en maakt de onderlinge diversiteit vertaalbaar en positief inzetbaar.

De Brusselaars zien meertaligheid als een grondstof die hun toekomst verzekert. Op meerdere vlakken. Meer dan één taal kennen is niet alleen goed om samen te leven maar geeft ook meer kansen. Op de arbeidsmarkt, in opleidingen, economisch, sociaal, sportief en cultureel. Meertaligheid in Brussel moet daarom vanzelfsprekend worden. Het zorgt voor sociale en economische mobiliteit en is dus een troef. Of zoals voormalig minister Jos Chabert ooit zei: “Een taal meer is een brood meer op tafel”.

Uiteraard mag ons beleid inzake meertaligheid niet voorbijgaan aan het feit dat niet iedereen de vaardigheden en/of mogelijkheid heeft om meerdere talen (even snel) te leren. Onderzoeken tonen aan dat kinderen uit een hogere sociaaleconomische klasse een betere taalontwikkeling doormaken dan kinderen uit een lagere klasse. Het is belangrijk dat we hieraan blijvend aandacht besteden in de ontwikkeling van ons beleid om een zo breed mogelijk publiek te vatten.

## *2.2 Wettelijke tweetaligheid en beleid inzake meertaligheid – taalpolitiek en taalbeleid*

Het is belangrijk om beleidsmatig een duidelijk onderscheid te maken tussen de taalwetgeving (= taalpolitiek) en een beleid inzake meertaligheid (= taalbeleid). Uitgangspunt hierbij blijft artikel 30 van de Grondwet dat de vrijheid van het gebruik van de gesproken talen in België garandeert.<sup>7</sup>

Taal is in België geen neutraal gegeven en is in ons land altijd verbonden geweest aan identiteit. In deze context ontstond een taalpolitiek die gestalte kreeg in de taalwetgeving en die het gebruik (en de bescherming) van de taal tussen overheid en burger regelt. België is daardoor een land met een hoog niveau van taalbewustzijn, waar taal en politiek nauw verweven zijn. Er kwamen taalwetten die de rechten van taalgroepen beschermen, zoals dit bijv. het geval is voor de Franstaligen in de Vlaamse faciliteitengemeenten, de Duitstaligen in België en de Nederlandstaligen in Brussel. Taalpolitiek houdt zich bezig met de behartiging van de belangen van een taalgemeenschap, met dezelfde taal, cultuur en geschiedenis. Zo werd het tweetalig gebied Brussel-hoofdstad een tweetalig gebied dat samenvalt met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De federale overheid creëerde hiervoor het wetgevend kader. De gemeenten (= toepassing), de vice-gouverneur van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad (= toezicht), het Gewest en de GGC (= handhaving) zijn de andere betrokken instanties in deze context.

---

<sup>7</sup> Het volledige artikel in de Grondwet luidt : “het gebruik van de in België gesproken talen is vrij, het kan niet worden geregeld dan door de wet en alleen voor handelingen van openbaar gezag en voor gerechtszaken.”



Een beleid inzake meertaligheid daarentegen vertrekt vanuit de huidige taalsituatie en de bestaande politieke structuren.<sup>8</sup> Een essentieel vertrekpunt hierbij is dat de focus op het feitelijke taalgebruik van alle inwoners ligt. Taalbeleid richt zich op de noden van de bevolking in een omgeving met een grote taaldiversiteit en veranderende taalverhoudingen en bekijkt taal in functie van de verbetering van de leefwereld van de burger. We vertrekken hierbij vanuit drie talen, het Frans en Nederlands, de twee officiële talen in Brussel waarvoor een bij wet geregeld kader bestaat, en het Engels dat als wereldtaal binnen de economische en culturele sector een rol van belang speelt. Kennis (van een combinatie) van deze talen is essentieel om volwaardig te participeren aan de Brusselse maatschappij. Daarnaast erkennen we uitdrukkelijk het belang en de meerwaarde van het leren en doorgeven van de talrijke thuistalen die aanwezig zijn in onze kosmopolitische hoofdstad (zie infra).

Het is dus duidelijk dat taalpolitiek en taalbeleid een verschillend uitgangspunt en finaliteit hebben met elk een eigen dynamiek binnen het maatschappelijk debat. Het is dus van essentieel belang om beleidsmatig een duidelijk onderscheid te maken tussen de twee.

### *2.3 Een minister bevoegd voor de ‘Promotie van Meertaligheid’ – een collectieve opdracht*

Voor het eerst krijgt een minister in de Brusselse Hoofdstedelijke Regering de bevoegdheid inzake Promotie van Meertaligheid. Dit is een primeur, niet enkel voor Brussel, maar ook voor België en Europa.<sup>9</sup> De bevoegdheid is nu binnen de Brusselse regering toegewezen, er is een belangrijke passage in het Brussels regeerakkoord gewijd aan meertaligheid en er is een minister die de coördinerende rol voor een meertalig beleid op zich kan nemen. Brussel huisvest heel wat initiatieven en expertise rond meertaligheid. Gaande van jeugd- en culturele organisaties die dagelijks met een taaldivers publiek werken tot Visit Brussels dat sinds kort het cultureel aanbod drietalig communiceert. Op academisch vlak verrichten en verspreiden het Marnixplan, het Brussels Studies Institute en onze Brusselse universitaire instellingen (VUB en ULB) al jarenlang wetenschappelijk onderzoek over de taaldiversiteit in de hoofdstad. Dit veld is bijzonder rijk. Er is een enorme expertise aanwezig. Zo hebben we de voorbije periode na vele boeiende contacten met organisaties en instellingen al kunnen vaststellen. Het moet dan ook de bedoeling zijn om tussen hen samenwerkingsverbanden en partnerships op gang te brengen die hun inspanningen tot meertaligheid kunnen opwaarts tillen. Hun ondersteunende rol in het omgaan met veranderende taalverhoudingen en taaldiversiteit, en de daaraan gekoppelde maatschappelijke noden zijn van cruciaal belang.

Meer promotie en berichtgeving vergroten de kennis van alles wat met meertaligheid in Brussel te maken heeft en counteren een negatieve perceptie. Meertalige Brusselse rolmodellen kunnen die boodschap uitdragen. Een mooi voorbeeld hiervan is de campagne van Actiris waarin Vincent Kompany en Abdel en Vrai de Brusselaars overtuigden dat de kennis van het Nederlands belangrijk is om een job te vinden.

De bevoegdheid ‘Promotie van Meertaligheid’ is een transversale bevoegdheid. Ze heeft vele raakvlakken met andere bevoegdheden van collega-ministers. De taaldiversiteit strekt zich immers uit over verschillende sectoren van de maatschappij. Onderwijs ligt uiteraard voor de hand, maar ook andere domeinen, zoals cultuur, inburgering, tewerkstelling, beroepsopleiding, jeugd en welzijn hebben belangrijke raakvlakken met meertaligheid. Nauwe samenwerking zal dus noodzakelijk zijn om tot resultaten te komen, uiteraard met het volle respect voor ieders bevoegdheid. Er is bovendien (politieke) bereidheid om bruggen te bouwen tussen de gemeenschappen. Het is de

---

<sup>8</sup> Rudi Janssens, *Meertaligheid als opdracht. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van taalbarometer 4*, VUBPRESS, Brussel, 2018.

<sup>9</sup> In het verleden werd er in de schoot van de Europese Commissie wel een commissaris aangeduid bevoegd voor Meertaligheid.

verantwoordelijkheid van alle overheden en organisaties in het Gewest om dit nu in de praktijk uit te werken.

Ten slotte, deze nota mag niet bekeken worden als een klassieke beleidsnota. Omdat het om een nieuwe bevoegdheid gaat die op invulling wacht, moet dit document veeleer als een inspiratie- en discussietekst worden beschouwd aan het begin van een wordingsproces. Daarom is ook een groot deel van de nota gewijd aan de nodige beschouwingen, inzichten en verduidelijkingen over meertaligheid zelf, en een kleiner deel over het ter zake te voeren beleid. Hopelijk kunnen op deze wijze van voorstelling reflectie en beleid elkaar vinden om de promotie van de meertaligheid vorm te geven. De regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wil hierin de komende vijf jaar extra stappen zetten en hiervoor een basis leggen én er de motor van zijn.

### 3 OMGEVINGSANALYSE

#### 3.1 *Van ééntalige naar meertalige stad*

De huidige taalsituatie van Brussel is het gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen en beleidskeuzes uit het verleden. In de 18<sup>de</sup> eeuw sprak de bevolking in Brussel overwegend een lokale taal, een Brabantse variant van het Nederlands. Door de aanhechting met Frankrijk aan het einde van de 18<sup>de</sup> eeuw, werd via het onderwijs een taalbeleid van verfransing gevoerd. Na de Belgische onafhankelijkheid in 1830 werd dit beleid voortgezet. Uiteindelijk werd Brussel zo een tweetalige stad.

De recente taalgeschiedenis van Brussel begint met de taalwet van 1963 waardoor de hoofdstad formeel een tweetalige stad werd. Dit tweetalige Brussel is door de jaren heen erg veranderd. Vooral onder invloed van de arbeidsmigratie als gevolg van de vraag naar goedkopere buitenlandse arbeidskrachten na de Tweede Wereldoorlog vanuit Mediterrane gebieden, en door familiehereniging. Het ging hierbij veelal om laaggeschoolden.

Daarnaast kende Brussel een instroom van meer geschoolde migranten door de aanwezigheid van de internationale instellingen zoals de NAVO of de Europese Unie (EU), waarbij het gebruik van het Engels als lingua franca ruim verspreid raakt. In Brussel is de aanwezigheid van deze internationale en Europese instellingen een belangrijk gegeven voor de meertaligheid. Volgens cijfers van het Commissariaat voor Europa en de Internationale Organisaties<sup>10</sup> telt het Brussels Gewest maar liefst 29 internationale scholen, waaronder vier Europese, met meer dan 22.000 leerlingen. In deze scholen zijn vaak het Engels, of een andere niet-nationale taal de onderwijstaal.

Na de val van de Berlijnse muur en de uitbreiding van de EU met het vrij verkeer van personen, verhoogde die migratie nog aanzienlijk. Zo werd Brussel de op één na meest kosmopolitische stad (na Dubai) in de wereld.

Vandaag is het bovendien belangrijk te verwijzen naar de 352.500 pendelaars<sup>11</sup> die vanuit Vlaanderen en Wallonië dagelijks naar de hoofdstad komen. Ook zij hebben een significante impact op het 'taalbeeld' van Brussel.

Binnen de vakliteratuur maakt men onderscheid tussen twee soorten meertalige samenlevingen. Een eerste type is de traditionele regionale meertaligheid waarbij in een bepaalde stad of regio historisch twee of meer taalgemeenschappen samenleven. Het tweede type, de urbane meertalige samenleving, is een samenleving waar migratie aan de basis ligt van de meertaligheid. Met zijn twee traditionele taalgemeenschappen én als migratiestad is Brussel een combinatie van beide. Meer nog, door haar politieke aspiratie als Europese hoofdstad kiest Brussel de facto om meertalig te zijn.

De verschillende migratiestromen zorgden ervoor dat Brussel op een relatief korte periode een sterke bevolkingsgroei kende. Op 1 januari 2000 telde Brussel 959.318 inwoners, op 1 januari 2019 zijn er dat 1.208.542 of bijna 25% meer. Brussel is een stad die, naast het positieve natuurlijke saldo, vooral groeit door de impact van de externe migratie, m.a.w. er zijn meer mensen die vanuit het buitenland naar Brussel komen wonen, dan er Brusselaars zijn die Brussel voor het buitenland inruilen. Maar naast het positieve externe migratiesaldo wordt Brussel eveneens gekenmerkt door een negatief intern migratiesaldo, er zijn jaarlijks meer Brusselse inwoners die naar andere Belgische gemeenten trekken dan omgekeerd. Het suburbanisatieproces dat in de jaren zestig van vorige eeuw op gang kwam zet zich dus nog steeds door, zij het dat de toenmalige 'verfransing' van de Vlaamse Rand vandaag plaats heeft gemaakt voor een 'internationalisering' van Vlaams- en Waals-Brabant. Dat beide processen een

---

<sup>10</sup> *Brussel in cijfers, 2016*, uitgave van het Commissariaat voor Europa en de Internationale Organisaties, [www.commissioner.brussels](http://www.commissioner.brussels)

<sup>11</sup> Cijfer 2018, BRON: [http://bisa.brussels/bestanden/publicaties/minibru/mini-bru\\_2019\\_nl](http://bisa.brussels/bestanden/publicaties/minibru/mini-bru_2019_nl).

belangrijke impact hebben op het taalbeeld van het gewest spreekt voor zich, alhoewel hierover weinig data beschikbaar zijn.

Uit het vierde BRIO Taalbarometer-onderzoek blijkt duidelijk dat deze maatschappelijke ontwikkelingen zich weerspiegelen in de talenkennis en het taalgebruik in de stad zelf. Er worden ruim 100 thuistalen gesproken door de Brusselaars. Het Frans blijft de meest gekende taal, maar sinds de eeuwwisseling neemt de kennis ervan significant af (van 95,5% van de Brusselaars die de taal goed tot uitstekend beheerste naar 87,1%), net als de kennis van het Nederlands (van 33,3% naar 16,3%). Enkel het Engels houdt als taal stand en werd de tweede taal in Brussel (met 34,4% die de taal goed beheerst). Het gewijzigde kennisniveau leidde evenwel niet tot een evenredige daling van het gebruik van deze talen. De manier waarop men met taal omgaat in een dergelijke meertalige stedelijke omgeving is gewijzigd.

De communicatie in de standaardtaal is niet langer voor iedereen de norm, al blijft die uiteraard essentieel. Dit wordt onder meer geïllustreerd door het taalgebruik op de Brusselse arbeidsmarkt waar 75% van de Brusselaars in 2000 op het werk uitsluitend Frans sprak, is dit nu maar voor een derde van hen het geval en spreekt de rest van de Brusselaars meer dan één taal op het werk. Dezelfde evolutie naar een meertalige communicatie zien we ook op andere terreinen: in de buurt, bij het winkelen, in de horeca, ...

Brusselaars functioneren echter niet alleen binnen de lokale gemeenschap, maar zijn ook lid van een virtuele gemeenschap met bijvoorbeeld linken naar hun land of regio van oorsprong of die van hun ouders of grootouders, of zijn lid van netwerken op basis van hun job, religie, hobby, ... Dit heeft ook een impact op de talenkennis en het taalgebruik. Talen die op het eerste gezicht in Brussel weinig bruikbaar zijn, worden toch geregeld gebruikt binnen deze persoonlijke netwerken en vaak ook aan de volgende generatie doorgegeven. Taaldiversiteit overstijgt de lokale functie van de talen.

We geven hieronder nog enkele belangrijke elementen uit het vierde Taalbarometer-onderzoek m.b.t. de taalsituatie in het huidige Brussel:

- De kennis van het Nederlands neemt af bij alle leeftijdscategorieën, maar het sterkst bij de oudere Brusselaars. Uit de eerste taalbarometer bleek reeds de correlatie tussen de leeftijd en de kennis van het Nederlands, waarbij het Nederlands toen vooral bij de oudere generatie gekend was en waarvan de sprekers veelal nog opgegroeid waren in een eentalig Nederlandstalig gezin.
- Het is opvallend dat de dalende kennis van het Nederlands zich vooral bij de Belgen manifesteert. Bij de Belgen geboren in Brussel zien we per survey een significante terugloop van de kennis van het Nederlands.
- Het aantal Brusselaars dat zich als eentalig ziet neemt significant af ten voordele van deze die zichzelf als meertalig beschouwen. Van diegenen die zichzelf als eentalig zien komt ruim 90% uit een eentalig Franstalig gezin. De verschillen bij diegenen die zichzelf als tweetalig beschouwen zijn beperkt, al betekent tweetaligheid niet langer dat ze beide officiële talen beheersen.
- In de Brusselse huishoudens blijft het gebruik van het Engels al bij al beperkt. Er is een lichte stijging van de groep die het Engels als thuistaal spreekt, een stijging die vooral te wijten is aan de toename van het aantal gezinnen die thuis het Engels met een andere taal combineren.
- In Brussel neemt het Frans als thuistaal toe, het Nederlands ging achteruit, maar stijgt nu lichtjes in de laatste Taalbarometer. Frans-Nederlands daalt, evenals Frans/andere taal en een andere taal dan het Frans en het Nederlands. Het Frans blijft de dominante taal en voor niet-

Franstaligen de evidente tweede gezinstaal, een rol die voor het Nederlands of het Engels niet is weggelegd.

- Het Arabisch is in Brussel de belangrijkste migratietaal die haar oorsprong vindt in de stedelijke migratie en die voornamelijk gesproken wordt door mensen die de taal van thuis uit mee kregen. Bijna alle Brusselaars die Arabisch spreken, groeiden op in een gezin waar de taal met de ouders werd gesproken. Wel stijgt het aandeel van Arabischsprekenden die de taal thuis combineert met het Frans.
- Zo'n 14% van de niet-Belgen spreekt geen van de drie contacttalen. Het beperkte aandeel Belgen die geen van deze talen spreekt, bestaat vooral uit Brusselaars met een niet-EU-achtergrond die genaturaliseerd zijn.
- Ook de groep die geen van de drie contacttalen spreekt is voor alle leeftijden aangegroeid sinds 2000. Maar hoe jonger de Brusselaar, hoe kleiner de kans dat hij tot deze groep behoort.

Ten slotte is het belangrijk te vermelden dat enkel meerderjarige Brusselaars werden bevestigd tijdens het Taalbarometeronderzoek waardoor bijna een kwart van de Brusselse bevolking buiten de scope van het onderzoek viel. Ook kwamen enkel mensen die geregistreerd zijn in een gemeente in aanmerking om ondervraagd te worden. Mensen die werken voor ambassades, in asielprocedure zitten alsook mensen zonder papieren, konden niet worden opgenomen in de onderzoeken. Men kan er dus vanuit gaan dat de reële taaldiversiteit hoger is dan de uiteindelijke resultaten van dit onderzoek.

## 4 MEERTALIGHEID: ÉÉN VLAG, VELE LADINGEN

### 4.1 Poging tot definitie

In de traditionele vakliteratuur wordt meertaligheid enerzijds vanuit het individu en anderzijds vanuit de samenleving gezien. Iemand is als individu meertalig als hij of zij, op welk niveau dan ook, twee of meer talen beheerst. De meesten beheersen hun verschillende talen in verschillende mate. De ene schrijft een taal beter dan ze te spreken. Iemand anders gebruikt zijn moedertaal liever in dagelijkse gesprekken dan zijn school- of werktaal. Meertaligheid heeft vele gedaanten die in tijd en ruimte kunnen wisselen. Kijken we naar het niveau van de gemeenschap, dan komen we al gauw uit bij de wetgeving rond de officiële taal. Deze kan eentalig, tweetalig of zelfs meertalig zijn. Deze officiële taalwetgeving zegt niet noodzakelijk iets over het gebruik van verschillende talen.

Voor individuele meertaligheid worden er verschillende definities gehanteerd. Sommige onderzoekers gaan uit van een zeer enge definitie en stellen dat enkel personen die de twee of meerdere talen die ze kennen op quasi moedertaalniveau beheersen, meertalig zijn. Anderen definiëren meertaligheid dan weer breed en stellen dat iedereen die enkele woorden in een andere taal kent meertalig is.

De definitie kan ook verschillen afhankelijk van het domein waarin de meertaligheid wordt gesitueerd. Zo is er de definitie die voor het onderwijs wordt gebruikt:

*“Individen worden meertalig genoemd als ze de competentie hebben om meer dan één taal te begrijpen en te produceren (dat kan op verschillende niveaus, dus niet alle talen hoeven even sterk verworven te zijn), of als zij van meerdere talen regelmatig gebruik maken”.*<sup>12</sup>

---

<sup>12</sup> Kris, & Machteld Van Den Branden, *Naar een volwaardig talenbeleid. Omgaan met meertaligheid in het Vlaams onderwijs*, Tijdschrift voor de Vereniging van het Onderwijs in het Nederlands, jg. 40, nr.4.

In het onderwijsdomein wordt er bovendien een onderscheid gemaakt tussen de simultane meertaligheid, of het gelijktijdig verwerven van talen, en de successieve of sequentiële meertaligheid waarbij verschillende talen op verschillende momenten van het leven worden aangeleerd. In het eerste geval leert een kind vanaf de geboorte verschillende talen, wanneer bijvoorbeeld beide ouders een verschillende moedertaal hebben. In het tweede geval komt de meertaligheid tot stand via immigratie of onderwijs zelf.

Beleidsmatig hanteren we een inclusieve en functionele kijk op individuele meertaligheid. Iemand is meertalig als hij of zij meerdere talen beheerst en in die talen minstens een eenvoudige conversatie kan voeren.<sup>13</sup> Binnen de Brusselse context is de kennis van het Frans, Engels en Nederlands een minimale doelstelling. De kennis van één (of combinatie) van deze talen is essentieel voor het volwaardig participeren in de Brusselse maatschappij. We gaan hierbij uiteraard niet voorbij aan het belang van de kennis van andere talen en hun waarde in zowel de culturele, emotionele en sociale aspecten van de Brusselse identiteit. Het erkennen en valoriseren van deze talige competenties is één van de pijlers waarop het succesvol ontwikkelen van meertaligheid bij alle Brusselaars gestoeld is.

#### 4.2 *Taaldiversiteit en meertaligheid*

Taaldiversiteit en meertaligheid zijn twee termen die vaak door elkaar gebruikt worden, hoewel ze iets anders betekenen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is officieel tweetalig, maar men spreekt er vele andere talen. Er zijn dus heel wat verschillende talen en taalvarianten aanwezig. Dit wordt 'taaldiversiteit' genoemd. De meertaligheid zelf geeft de graad aan waarmee mensen onderling in vele talen met elkaar kunnen communiceren. Brussel is taaldivers, maar of Brussel een volwaardige meertalige gemeenschap vormt, hangt af van de mate waarin de Brusselaars echt meertalig zullen zijn. Een meertalige samenleving functioneert op basis van het combineren van talen die maakt dat mensen binnen verschillende sociale netwerken kunnen functioneren.<sup>14</sup>

Het merendeel van de Brusselaars beheerst meer dan één taal, maar gezien de grote talige diversiteit zijn er tal van combinaties mogelijk. Zoals hierboven werd aangegeven, spreekt een deel van de Brusselse populatie niet noodzakelijk beide officiële talen, integendeel, het percentage daalt zelfs.

#### 4.3 *Translanguaging*

Translanguaging is een term die oorspronkelijk didactisch van aard was, maar ondertussen veel breder wordt ingezet. Het begrip verwijst naar de meertalige spreker die zijn volledige talenkennis gebruikt als een volledig systeem, en zijn talen niet als verschillende systemen ziet. De verschillende talen worden door elkaar ingezet op basis van strategische keuzes. Dit is een typisch Brussels fenomeen waar iedereen wel eens mee te maken krijgt op de tram of in de metro. Jongeren spreken verschillende talen door elkaar en schakelen vlot over van de ene op de andere taal, al naargelang van het onderwerp: als het over de school gaat, spreken ze hun schooltaal, het Nederlands of het Frans; als het over privé zaken gaat, gebruiken ze hun thuistaal. In internationaal gezelschap duikt het Engels op. Verschillende onderzoekers benadrukken dat deze vorm van het door elkaar gebruiken van talen de creativiteit en het kritisch denken bevorderen én geen teken van gebrekkige talenkennis is.

---

<sup>13</sup> We maken hierbij geen onderscheid tussen de verschillende talen bij de beoordeling of iemand meertalig is.

<sup>14</sup> Rudi Janssens, *Meertaligheid als opdracht. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van taalbarometer 4*, VUBPRESS, Brussel, 2018.

#### 4.4 Maximintaal

In een context van meertaligheid wordt het taalgebruik aan de taalsituatie van het moment aangepast om de communicatie zo vlot mogelijk te laten verlopen. In dat geval komen we tot het begrip ‘maximintaal’ dat omschreven wordt door prof. Philippe Van Parijs.<sup>15</sup>

Als meertalige mensen met elkaar praten, kiest men spontaan voor die maximintaal. Het voorbeeld is bekend: een Nederlandstalige en een Franstalige ontmoeten elkaar. Het Frans van de Nederlandstalige is vaak beter dan het Nederlands van de Franstalige. Ook al doet de Franstalige zijn best, zij het in gebrekkig Nederlands, na een paar zinnen zal de Nederlandstalige overschakelen op het Frans om het gesprek te vergemakkelijken. Komt bijvoorbeeld een Zweed aan het gesprek deelnemen, dan is de kans groot dat er in het Engels wordt verder gepraat, wat dan in de conversatie de nieuwe maximintaal is. Men maakt dus systematisch gebruik van de taal die het minst uitsluit. De gesprekspartner die deze taal het minst goed kent, kent die taal beter dan de gesprekspartners die de andere talen het minst goed kennen. Men kiest met andere woorden de taal waarvan de geringste kennis tussen de aanwezigen de ruimste is, vergeleken met alle andere talen: de minimale kennis wordt gemaximaliseerd, en daardoor de uitsluiting geminimaliseerd. Dit mechanisme verklaart de keuze voor het Frans en de overschakeling naar het Engels in bovenstaande voorbeelden, is van fundamenteel belang om de taaldynamiek in Brussel en elders te begrijpen en om de uitdagingen die eruit voortvloeien aan te pakken.

## 5 WAAROM EEN MEERTALIG BELEID?

In de inleiding werd al aangegeven dat er bij de Brusselse bevolking een duidelijke vraag is naar een beleid inzake meertaligheid. De meertalige context wordt door de overgrote meerderheid van de Brusselaars als een belangrijke troef ervaren. Naast het economische potentieel van de internationale status van Brussel vormt ook het rijke culturele leven in de hoofdstad voor velen een aantrekkingspool om zich net in het gewest te gaan vestigen.

In het verlengde hiervan gaan we dieper in op twee elementen die centraal staan in ons beleid: meertaligheid i.f.v. sociale cohesie én meertaligheid i.f.v. sociale mobiliteit.

### 5.1 Meertaligheid en sociale cohesie

#### 5.1.1 Mission impossible?

Op het eerste gezicht lijken de begrippen ‘meertaligheid’ en ‘sociale cohesie’ moeilijk verenigbaar en zelfs paradoxaal. De uitbouw van de moderne staat met zijn democratische instellingen en rechten en vrijheden verliep in de negentiende eeuw in onze Europese contreien vaak binnen het kader van een natiestaat. Het volk en de natie vormden een institutie met één taal en één cultuur binnen een duidelijk afgebakend territorium. Men ging ervan uit dat binnen de ideale natiestaat de taal samenviel met het volk (“de taal is gans het volk”). Kennis van die ene taal en cultuur zijn dan noodzakelijk om volwaardig deel uit te maken van, en te functioneren binnen de gemeenschap. Binnen een dergelijke context zijn éénzelfde taal en cultuur de basiselementen voor een sterke sociale cohesie. Taaldiversiteit en meertaligheid daarentegen worden beschouwd als een bedreiging voor de nationale eenheid.

Omgekeerd zou men dus kunnen stellen dat hoe meer talen er aanwezig zijn op een bepaald territorium, hoe moeilijker het is om tot een sterke sociale cohesie te komen. De combinatie van globalisering en migratie dwingt ons echter vandaag om taaldiversiteit te aanvaarden als een centraal

---

<sup>15</sup> Philippe Van Parijs, *Taal en rechtvaardigheid - In Europa en de wereld*, 2015.

en onomkeerbaar feit van gemeenschappen in de 21ste eeuw. Binnen een meertalige context krijgt de kennis van een taal echter een andere betekenis. Men kan er gewoonlijk nog van uitgaan dat de eerste taal die een persoon spreekt verbonden is met een bepaalde cultuur en levenswijze. Dit is echter niet meer noodzakelijk bij de tweede, derde of vierde taal. Men leert talen voornamelijk als communicatiemiddelen en niet als cultuurdragers. Binnen een meertalige context is taal dus niet per definitie een verlengstuk van cultuur. Uit de vierde Taalbarometer blijkt overigens dat Brusselaars zich niet direct identificeren met een bepaalde taal (zie infra).

Meertaligheid, het wijdverspreide leren van verschillende talen door de leden van een gemeenschap, is dan de 'lijm', het bindmiddel dat taaldiversiteit van een handicap in een troef kan veranderen. Als er voldoende kennis bestaat van de gedeelde plaatselijke talen, biedt de duurzame aanwezigheid van mensen met een groot aantal verschillende moedertalen in een stad als Brussel niet alleen geweldige kansen voor de lokale verkenning en waardering van een grote verscheidenheid aan culturen, maar ook een enorme rijkdom op het vlak van economisch waardevolle relaties met ontelbare plaatsen in de wereld. Zo'n gedeelde kennis van Frans, Nederlands en Engels in Brussel, naast het koesteren en behouden van zoveel mogelijk andere talen in de gemeenschap biedt onze stad enorme troeven en illustreert hoe belangrijk het is om meertaligheid te promoten.<sup>16</sup>

Politiek willen we dit gegeven aangrijpen om een beleid inzake meertaligheid uit te tekenen dat hierop inspeelt met als doel een positieve en versterkende impact te hebben op de sociale cohesie van de Brusselse gemeenschap.

#### 5.1.2 Meertaligheid, sociale cohesie en gedeeld burgerschap

In de omgevingsanalyse wezen we al op de impact van de vele migratiestromen en mobiliteit (verhuisbewegingen) op de demografische samenstelling van Brussel.

Die mobiliteit mogen we best indrukwekkend noemen. Sinds het jaar 2008 verhuisden 1.315.806 personen uit of naar Brussel. 733.953 mensen verhuisden van elders naar Brussel (externe + interne immigratie) en 581.853 personen verhuisden vanuit Brussel naar ergens anders (externe + interne migratie).<sup>17</sup> Dat Brussel groeit door buitenlandse migratie betekent dus niet dat een groeiend aantal buitenlanders in een stabiele Brusselse bevolking terecht komt, maar in een populatie die gekenmerkt wordt door een komen en gaan van inwoners. Over de jaren heen is ongeveer de helft van de Brusselaars in het gewest zelf geboren, de rest komt van elders. De Brusselse diversiteit kadert bovendien in een bredere maatschappelijke ontwikkeling. Nu meer dan de helft van de wereldbevolking in steden leeft, en dit aandeel nog zal toenemen<sup>18</sup>, worden steden steeds meer kruispunten van mensen met diverse achtergronden, culturen, van ideeën, enz. Dit heeft een grote impact op de manier van leven, werken, van met elkaar communiceren én geeft tegelijk ook de contouren aan van de uitdaging op het vlak van sociale cohesie waarmee Brussel kampt.

Beleidsmatig ligt de uitdaging erin om een evenwicht te creëren tussen deze mobiliteit enerzijds en het streven naar sociale inclusie anderzijds. Op het eerste gezicht zijn dat twee (schijnbaar) tegengestelde evoluties. Sociale inclusie in een meertalige context overstijgt het integratiebeleid, dat focust op nieuwkomers, maar verwijst naar het feit dat iedereen lokaal ten volle aan het sociale, politieke, economische en culturele leven moet kunnen deelnemen. Men hoeft hiervoor niet exclusief tot één gemeenschap met één bepaalde taal en cultuur te behoren. Deze inclusie is succesvol als iemand het gevoel heeft 'erbij te horen'. Dit geldt zowel voor de lokale bevolking als voor diegenen die

---

<sup>16</sup> BRON: Marnixplan, <http://www.marnixplan.org>.

<sup>17</sup> Cijfers op basis van gegevens van het BISA.

<sup>18</sup> BRON: <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>.



verhuizen, of ze nu uit het land zelf of uit het buitenland komen. Het taalbeleid is hierin een essentieel element.

Taal kan verbindend werken of net uitsluiten. Via taal kan men deelnemen aan vormen van formele solidariteit (via bijv. de gemeenschapsinstellingen in Brussel). Bij leden van de eigen (taal)gemeenschap kan dit leiden tot een bepaalde vorm van informele solidariteit (de identificatie met deze gemeenschap) en op deze manier al dan niet de politieke basis van de gemeenschap versterken. In een meertalige stedelijke omgeving staan dus talen niet alleen op zich, de kennis van de combinatie ervan is immers essentieel. Een meertalige samenleving functioneert niet op basis van een lingua franca alleen, maar het is het combineren van talen die maakt dat mensen binnen verschillende sociale netwerken kunnen functioneren.

Nauw verbonden met deze discussie is het principe van 'gedeeld burgerschap'. Deze term geeft aan hoe burgers deel uitmaken van de maatschappij en wordt vaak gebruikt in het integratiedebat. Daarbij zou een inburgeringstraject moeten leiden tot het 'burgerschap' van de nieuwkomer. In dat geval heeft men het over de niet-EU-burgers die verplicht kunnen worden tot het volgen van een inburgeringstraject.

In een meertalige context overstijgt burgerschap deze benadering. Naast de toegang tot het burgerschap is het immers belangrijk dat alle Brusselaars volwaardig kunnen participeren aan de maatschappij. Gebrekkige meertaligheid zorgt voor (te) hoge drempels tot de arbeidsmarkt (zie verder), (sociaal) isolement enz. De complexe stedelijke diversiteit vraagt om een nieuwe benadering van 'burgerschap', waarin het beleid erop gericht is sociale cohesie te versterken door meertaligheid.

### 5.1.3 Meertaligheid en identiteit

Identiteit is een begrip dat in allerlei maatschappelijke discussies opduikt. Per definitie is identiteit een vrij vaag en meerlagig begrip en veranderlijk. Er wordt gesproken over de identiteit van een persoon, een groep, een stad, een land, enz. In deze context verwijst identiteit meestal naar iets dat men met anderen deelt: een verleden, een cultuur, waarden, een religie, een taal, ...

Taal is een element waardoor men zich met een bepaalde groep kan identificeren. Taal kan een noodzakelijke voorwaarde zijn, maar is meestal niet voldoende. Het is niet omdat iemand een taal spreekt, dat een groep haar of hem ook als lid gaat beschouwen. Er kunnen altijd bijkomende eigenschappen zijn waaraan iemand niet voldoet, culturele, religieuze, politieke, enz. Elk element dat de identiteit definieert is op zich een element dat anderen kan uitsluiten om tot een bepaalde groep te behoren. Het voordeel van taal of talen is dat de meeste mensen deze wel kunnen aanleren. Maar de identiteit van een groep is meestal niet beperkt tot kennis van de groepstaal.

Typisch voor Brussel is dat (politieke) discussies in deze context omwille van historische redenen vaak worden gereduceerd tot 'het Vlaming zijn' en 'het Franstalig zijn'. Wie niet als Vlaming wordt gezien is al snel een Franstalige, zelfs als die persoon geen Frans spreekt. Op dezelfde manier beschouwen sommigen iemand als Vlaming als hij of zij Nederlands spreekt. Anderen vinden dan weer dat wie thuis het Nederlands niet mee kreeg, nooit Vlaming kan worden. Anderen zullen dan weer iemand als Vlaming beschouwen die in Vlaanderen woont, ongeacht de taal die hij of zij spreekt.

Hoe zit het dan met taal en identiteit in een meertalige context zoals we die in Brussel kennen? Om deze vraag, in functie van sociale cohesie/inclusie, zo goed mogelijk te beantwoorden is het nuttiger om te vertrekken vanuit het individu zelf (in het vakjargon ook wel 'beleefde identificatie' genoemd). Hoe ziet de Brusselaar zichzelf? Zien Brusselaars zich als Vlaming/Nederlandstalige of als Franstalige?

Uit het vierde Taalbarometer-onderzoek valt op dat de inwoners van Brussel zich in eerste instantie als Brusselaar zien, dan als Belg, dan als Europeaan en pas dan ziet een groep zich als 'Franstalig', Nederlandstalig of anderstalig. De concepten waarmee ze zich in de eerste plaats identificeren,

verwijzen niet naar een specifieke taal of taalgroep. Daarnaast ziet een meerderheid van Brusselaars tweetaligheid wel als een essentieel onderdeel van de Brusselse identiteit. Deze vaststellingen wijzen erop dat de Brusselaar zich identificeert als inwoner van een omgeving waarin tweetaligheid, en zelfs meertaligheid, de norm is.

#### 5.1.4 Meertaligheid en de thuistaal

Recent onderzoek van de ULB toont aan dat de helft van de Brusselse kinderen opgroeit in een gezin waarin enkel en alleen Frans gesproken wordt<sup>19</sup>. In maar liefst 46 procent van de gezinnen wordt minstens één andere taal gesproken, in 3 procent minstens 2 andere talen. Deze trend van toenemende taaldiversiteit binnen gezinnen zal door de verdere internationalisering van Brussel in de toekomst toenemen. We kunnen er dus vanuit gaan dat meertaligheid eerder de norm wordt.

Wie dus naar een omschrijving van meertaligheid zoekt, komt onvermijdelijk terecht bij het gegeven van de 'thuistaal', de oorspronkelijke taal die in de thuisomgeving met familie wordt gesproken. Daarbij staat de thuistaal in relatie tot de taal in een omgeving buiten het huis, de school of het werk.<sup>20</sup> Meertaligheid ontwikkelen, stimuleren en maximaliseren kan enkel wanneer men geen abstractie maakt van de thuistalen van het kind. We erkennen dan ook het belang van de thuistaal omwille van verschillende redenen:

- Ontwikkelingsproces van het kind: academicus Jim Cummins toonde met zijn onderzoek al aan dat inzichten die in de ene taal worden verworven, helpen om een andere taal te begrijpen en sneller verbanden te leggen. De thuistaal vormt dus een fundament voor het leren van andere talen. Talen versterken elkaar, en een zwakke kennis van de moedertaal is nadelig voor het leren van een andere taal;<sup>21</sup>
- Sociaal-emotionele en identiteitsontwikkeling van het kind: experte Marinella Orioni haalt in recent onderzoek steeds meer het belang van het emotionele aspect van de thuistaal aan.<sup>22</sup> Kinderen die meertalig opgroeien, hebben de verschillende talen nodig om zich emotioneel te kunnen uiten. Het is dus belangrijk dat ze het gevoel krijgen dat de thuistaal wordt gerespecteerd;
- Talensensibilisering: de toekomst van Brussel is meertalig, dat is duidelijk. Wanneer er inspanningen worden geleverd om kinderen op de aanwezigheid van vele talen te wijzen en de voordelen daarvan meekrijgen, zullen ze positiever staan tegenover deze talen. Het is daarbij niet zozeer de bedoeling dat de kinderen een specifieke taal leren, maar wel dat ze een open attitude ontwikkelen tegenover verschillende talen en culturen.

Verder blijkt uit onderzoek dat wanneer leerlingen vaardig zijn in beide/meerdere talen, zij zelfs hogere algemene resultaten behalen op school. Hoe vaardiger zij zijn in hun moedertaal, hoe hoger hun prestaties blijken.<sup>23</sup>

---

<sup>19</sup> Dit onderzoek werd uitgevoerd door ULB-sociologe Perrine Humblet in opdracht van het *Observatoire de l'enfant*.

<sup>20</sup> Rudi Janssens, *Meertaligheid als opdracht. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van taalbarometer 4*, VUBPRESS, Brussel, 2018.

<sup>21</sup> Jim Cummins, *Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire*. Clevedon, UK: Multilingual Matters, 2000.

<sup>22</sup> Marinella Orioni, *Het Meertalig Kind, een eerste kennismaking*, 2017.

<sup>23</sup> Fernandez, R. M., & Nielsen, F, *Bilingualism and Hispanic scholastic achievements: Some baseline results. Social Science Research*, 15(1), 43–70, 1986.

## 5.2 Meertaligheid en sociale mobiliteit

### 5.2.1 Talenkennis als springplank

De relatie tussen taal en sociale mobiliteit loopt als een rode draad door het historische taalverschuivingsproces dat Brussel in de 19<sup>de</sup> eeuw doormaakte. In een land waarin het Frans de enige officiële bestuurstaal was, vormde de kennis van deze taal een motor van sociale mobiliteit. Zeker in de hoofdstad Brussel, waar de twee talen werden gesproken, leidde het prestige van het Frans tot een snel om zich heen grijpende verfransing. Binnen de huidige Brusselse context heeft de kennis van het Nederlands (in combinatie met het Frans en het Engels) dat voor vele Brusselaars betere jobperspectieven biedt, aan aantrekkingskracht gewonnen. Het succes van het Nederlandstalig onderwijs is grotendeels hieraan te danken.

Het is vooral de arbeidsmarkt die de link tussen taal en sociale mobiliteit illustreert. De Brusselse arbeidsmarkt is er vooral één voor hoger geschoolden. Dit betekent dat een diploma en talenkennis de belangrijkste sleutels tot deze arbeidsmarkt zijn. Volgens Actiris, de Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling, stelt 53% van de werkaanbiedingen die deze dienst ontvangt, expliciete taalvereisten. In 80% van deze vacatures is de kennis van beide landstalen vereist en bij ongeveer 40% van de werkaanbiedingen wordt een kennis van het Engels gevraagd, meestal in combinatie met het Frans en het Nederlands. De vraag naar de kennis van andere talen is eerder beperkt.<sup>24</sup>

Uit diezelfde cijfers van Actiris blijkt dat 78% van de werkzoekenden verklaart geen kennis te hebben van de tweede landstaal en 7% verklaart een ‘goede’ kennis van de tweede taal te hebben. Bovendien beheerst maar liefst 16% van de werkzoekenden noch het Nederlands noch het Frans. Slechts 37% van de werkzoekenden geeft aan een gemiddelde kennis van het Engels te hebben en 18% een ‘goede’ kennis. Ten slotte blijkt dat 2/3de van deze groep, het Frans en het Nederlands buiten beschouwing gelaten, een andere taal spreekt.

Het vierde Taalbarometer-onderzoek toont aan dat er nauwelijks drietalige werklozen (Frans, Nederlands en Engels) zijn. Ook traditioneel tweetalige<sup>25</sup> werklozen zijn schaars.

Meertaligheid en vreemde talenkennis blijken ook economische voordelen te hebben. In een aantal landen en regio's zijn er sterke correlaties gevonden tussen graad van meertaligheid en salaris. Een Amerikaanse studie toonde aan dat Amerikaanse werknemers die zowel Spaans als Engels spreken gemiddeld 7000\$ per jaar meer verdienen dan werknemers die enkel Engels spreken. Volgens een Canadese studie<sup>26</sup> verdienen tweetalige mannelijke werknemers 3,6% meer dan ééntalige mannelijke werknemers. Tweetalige vrouwelijke werknemers verdienen zelfs 6,6% meer dan ééntalige vrouwelijke werknemers. Drietalige Canadese werknemers verdienen nog 1,8% meer dan tweetalige werknemers. Opmerkelijk is dat dit ook geldt voor meertalige werknemers die hun tweede of derde taal niet effectief hoeven te gebruiken voor hun professionele werkzaamheden. Bedrijven blijken bij rekruteringen namelijk de voorkeur te geven aan meertalige kandidaten, zelfs indien de job of functie geen meertalige kennis of activiteiten vereist. Bedrijven blijken meertaligheid dus te interpreteren als een teken van hoger ontwikkelde algemene cognitieve vermogens, speculeren onderzoekers.

### 5.2.2 Meertaligheid en de economie

Een groeiend aantal onderzoeken geeft aan dat meertaligheid ook een economische impact heeft. De digitale maatschappij en de mondialisering van de economie hebben de Europese economische activiteiten grondig veranderd. Werknemers en werkgevers werken met én in verschillende talen.

---

<sup>24</sup> BRON: *Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid*, 2017.

<sup>25</sup> Met ‘traditioneel tweetaligen’ bedoelen we personen die zowel het Frans als het Nederlands machtig zijn.

<sup>26</sup> Robert Swidinsky, *The Economic Returns to the Knowledge and Use of a Second Official Language: English in Quebec and French in the Rest-of-Canada*, 2010.

Meertaligheid kan niet meer enkel als een extra troef worden gezien. Het is van levensbelang voor de bedrijfswereld. De digitale communicatie maakt nationale en regionale, maar ook talige grenzen vager. Het Engels wordt vaak gebruikt als praktisch communicatiemiddel, maar dit betekent uiteraard niet dat andere talen worden vervangen door het Engels. De reden ligt voor de hand. Bedrijven werken niet enkel op internationaal vlak maar zijn ook actief op lokale en Belgische markten, hebben werknemers die komen uit het hele land, vanuit Europa en van verder, ze onderhouden contacten met verschillende overheden, enz. Het aantal situaties waarin verschillende talen worden gesproken is zeer uiteenlopend. Meertaligheid is daarom een voorwaarde sine qua non voor een efficiënt management. Taalvereisten in de commerciële sector zijn een must.

De impact van meertaligheid op het bedrijfsleven kan bezwaarlijk onderschat worden. Zo staat vast dat bedrijven waar niet voldoende meertalige werknemers aanwezig zijn, markten verliezen en minder concurrentieel zijn. Al in 2006 toonde de ELAN-studie van de Europese Commissie duidelijk aan wat de negatieve gevolgen waren van het gebrek aan talenkennis in de bedrijven. Zo gaf 11% van de testgroep van 2000 bedrijven aan dat ze minstens één contract verloren hadden door het gebrek aan talenkennis in hun bedrijf én gaf de helft van de respondenten aan nieuwe talenkennis nodig te zullen hebben in de komende jaren.

In de dagelijkse interne werking en organisatie stelt men vast dat eentaligheid niet de *modus operandi* is in de meerderheid van de Brusselse bedrijven. Het Frans en het Nederlands zijn de meest benutte talen zowel voor intern als extern gebruik, vaak in combinatie met het Engels. Omwille van de nabijheid van afzetmarkten is ook het belang van het Duits niet te onderschatten. Bij deze meertalige competenties spelen vooral communicatieve en (inter)culturele vaardigheden een bijzondere rol, zowel bij de aanwerving als later, voor een efficiënte communicatie met collega's en klanten. Meertalige medewerkers vormen daarom een prioriteit voor Brusselse bedrijven.<sup>27</sup>

### 5.2.3 Positie van het Engels

Het Engels is de enige 'overwinnaar' als we de evolutie van de belangrijkste talen in Brussel bekijken. Hoewel de toename van het gebruik van het Engels zich op alle terreinen manifesteert, geldt ook voor deze taal dat de kennis ervan sinds het begin van de 21<sup>ste</sup> eeuw quasi gelijk blijft.

Uit het laatste Taalbarometer-onderzoek blijkt dat het gebruik van het Engels als thuistaal al bij al beperkt blijft tot minder dan 10% van diegenen die de taal goed tot uitstekend beheersen. De lichte toename van het gebruik van het Engels als thuistaal is vooral te wijten aan het aantal tweetalige gezinnen dat het Engels thuis met een andere taal combineert.

Alhoewel de kennis van het Engels omgekeerd evenredig is met de leeftijd van de Brusselaars, moet deze relatie in de internationale Brusselse context genuanceerd worden. Het is vooral de buitenlandse aanwezigheid die de positie van het Engels als tweede meest gekende taal in Brussel bepaalt. Wat de kennis van de uitstroom van de Brusselse middelbare scholen zelf betreft, valt er eerder een daling van de kennis op te tekenen. Dit belet deze jongeren echter niet de taal frequent te gebruiken.

Het gebruik van het Engels neemt toe in de publieke ruimte, in de eerste plaats op de werkvloer. Waar in 2001 zo'n 10% van de Brusselse werknemers in hun arbeidssituatie Engels gebruikte, steeg dit recentelijk tot de helft. Maar ook in bijvoorbeeld het Brusselse hoger onderwijs scheert het Engels hoge toppen. De kennis van het Engels wordt meer en meer als een evidentie gezien in zowel de publieke als de private sfeer onder meer omwille van de Europeanisering en de internationalisering van Brussel en als gevolg van de aanwezigheid van vele expats. Het is begrijpelijk dat dit fenomeen als bedreigend overkomt voor andere talen, bij ons het Nederlands en het Frans. Dit hoeft zo helemaal niet te zijn. Engels is nu eenmaal een (wereld)taal waarmee men met de rest van de wereld kan

---

<sup>27</sup> Laurence Mettwie & Luk Van Mensel, *De Economische (meer)waarde van meertaligheid: vreemde talen in het Brusselse bedrijfsleven*, In *n/f*, vol.8, 101-124, 2008.

communiceren. Specifiek voor Brussel is het belangrijk te verwijzen naar de aanwezigheid van de internationale gemeenschap. Ook het gebruik van het Engels als ‘maximintaal’ (zie supra) in vele contexten speelt een belangrijke rol. Daarom vinden we het zo belangrijk dat het Engels een plaats heeft in onze beleidsvisie op de meertaligheid van Brussel.

## 6 STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

### 6.1 SD1: *We brengen bestaande meertalige initiatieven in kaart*

Vandaag bestaan er reeds verschillende organisaties en projecten die werken rond meertaligheid in Brussel. Vanuit beleidsoogpunt is het belangrijk om zicht te krijgen op deze initiatieven op het terrein. Daarom zullen we bestaande initiatieven en projecten in de verschillende sectoren van de maatschappij op het gebied van meertaligheid in kaart brengen. Hierbij wordt niet zozeer gestreefd naar een exhaustief overzicht maar naar een indicatie van wat er op dit moment in Brussel aan verschillende initiatieven bestaat. In een tweede fase zal ook geanalyseerd worden wat hierbij de succes- en knelpunten en de randvoorwaarden zijn. Ik probeer hierbij, waar mogelijk, beleidsmatig aansluiting te zoeken. Hoofddoel van de opdracht is immers een indicatie te krijgen van initiatieven en projecten die richtinggevend kunnen zijn voor het ontwikkelen van succesvol beleid inzake meertaligheid in de toekomst.

### 6.2 SD2: *We streven naar drietaligheid van elk Brussels kind*

Ons streefdoel is dat alle Brusselse jongeren op 18-jarige leeftijd ten minste het Nederlands, Frans en Engels tot op zekere hoogte beheersen. Om deze meertaligheid te ontwikkelen is het belangrijk dat alle partners die een rol spelen in de opvoeding en ontwikkeling van een kind weten hoe ze deze meertalige ontwikkeling het best stimuleren. Actoren binnen de onderwijssector zijn hier dan ook de eerste logische partners.

#### 6.2.1 OD 2.1: *We versterken bestaande initiatieven/samenwerkingen in scholen rond meertaligheid*

Er zijn reeds tal van initiatieven en samenwerkingen rond meertaligheid in het onderwijsveld. Deze worden door verschillende instanties georganiseerd, met verschillende intensiteitsgraden, focuspunten, schaalgroottes en looptijden. Door duidelijk in kaart te brengen wie wat doet en welke noden van het werkveld nog niet beantwoord (kunnen) worden, is het mogelijk bestaande initiatieven beter op elkaar af te stemmen. Het is dan ook de bedoeling om alle relevante partners samen aan tafel te laten plaatsnemen en een duidelijk plan van aanpak te ontwikkelen. Hiervoor wordt een ‘Raad voor Meertaligheid’ opgericht. Het spreekt voor zich dat ook scholen en andere onderwijspartners betrokken worden, want enkel een aanpak die gesteund wordt door het werkveld kan succes boeken.

We blijven inzetten op de bevordering van tweetaligheid van het lerarenkorps. Meertaligheid kan enkel gestimuleerd worden wanneer leerkrachten zelf voldoende kennis van en competentie in de doeltalen hebben. Daarom bekijken we hoe we de bestaande tweetalige lerarenopleiding verder kunnen uitbouwen conform de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het bestuursakkoord van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Verder is het belangrijk dat we de bestaande expertise over vormen van meertalig onderwijs verder uitwisselen. We denken hierbij aan het CLIL-onderwijs, immersie-onderwijs en STIMOB. Bij CLIL-

onderwijs worden taal- en vakdoelen gecombineerd in één lesmoment.<sup>28</sup> Een CLIL-vak wordt voornamelijk in de doeltaal gegeven. Ook studenten worden aangemoedigd om zoveel mogelijk de doeltaal te gebruiken. Bij immersie-onderwijs worden leerlingen ondergedompeld in een vreemde taal. Ook hier is het de bedoeling dat de leerkracht en leerlingen voornamelijk de doeltaal gebruiken.

#### 6.2.2 OD 2.2: Faciliteren van nieuwe partnerschappen tussen scholen die willen werken rond meertaligheid

Heel wat scholen zijn zelf actief op zoek naar partners om een meertalig traject uit te werken. Deze partners kunnen andere scholen zijn, maar even goed samenwerkingen met lerarenopleidingen, bedrijven enzovoort. Omdat dit enkel in het voordeel van de leerlingen kan zijn, is het niet aanvaardbaar dat praktische bezwaren deze samenwerkingen in de weg staan. We ondernemen daarom actie om deze praktische en juridische bezwaren weg te werken, waar nodig in overleg met de betrokken beleidsniveaus. We ondersteunen in deze context de ambitie van zowel de Vlaamse Gemeenschap als de Fédération Wallonie-Bruxelles (en eventueel Brusselse gemeenten) om uitwisseling tussen leerkrachten van beide gemeenschappen te stimuleren.

Verder wordt ook een gebruiksvriendelijke website uitgewerkt waarop alle mogelijke partners zich kunnen aanmelden en op zoek kunnen gaan naar het type samenwerking dat ze in gedachten hadden. We hopen op deze manier gemakkelijker mensen, scholen en organisaties met elkaar in contact te brengen.

#### 6.2.3 OD 2.3: Erkennen van thuistaal van het kind

De erkenning van de thuistalen in het onderwijs is belangrijk om het inhoudelijke leerproces en het algemeen welbevinden van het kind te stimuleren. Het is dan ook belangrijk dat leerkrachten, verzorgers en (school)beleidsmakers zich hiervan bewust zijn én weten hoe ze deze talige kennis kunnen inzetten zonder al deze talen zelf te moeten beheersen. Het is aangewezen dat scholen in dit proces de nodige kennis, expertise, tools en ondersteuning krijgen. Hiervoor wordt in eerste instantie gekeken naar de raad voor meertaligheid, maar ook naar uitwisseling van expertise tussen scholen en andere partners.

#### 6.2.4 OD 2.4: We faciliteren een samenwerkingsakkoord tussen federale regering en de gemeenschappen m.b.t. onderwijs

We herhalen hieronder de passus in de regeerverklaring van de Brusselse regering:

*“Met het oog op de verbetering van de tweetaligheid en de meertaligheid in Brussel zal de regering de gemeenschappen en de federale overheid uitnodigen om een samenwerkingsakkoord te sluiten ten einde het onderwijs in het Frans en/of het Nederlands en andere talen te versterken binnen het kader van de huidige bevoegdheden. Zij wil ook de opleiding van tweetalige leerkrachten voortzetten door de samenwerking tussen Nederlandstalige en Franstalige hogescholen in het kader van een gemeenschappelijk curriculum en bidualomering te bevorderen.”*

---

<sup>28</sup> Maximaal 20% van de totale onderwijstijd mag volgens CLIL-methode onderwezen worden. In Wallonië is dit 70%-75%.

### 6.3 *SD3: We stimuleren bedrijven en het middenveld om in te zetten op de talenkennis van het personeel*

#### 6.3.1 OD 3.1: We bieden taalondersteuning aan bedrijven en organisaties bij het zoeken van het juiste taalprofiel

Eerder werd al aangegeven dat een uitgebreide talenkennis de kansen op de arbeidsmarkt vergroot. De meeste Brusselse werkgevers vragen twee- en/of meertalig personeel. Maar die werkgevers worstelen soms met het vinden van het juiste taalprofiel: wat is wenselijk en wat is haalbaar? Om hun vraag beter af te stemmen op de nood en de realiteit én om Brusselaars sneller aan werk te helpen, moeten Brusselse bedrijven en organisaties meer taalondersteuning krijgen. De context van de organisatie bepaalt de aanpak die nodig is voor de ontwikkeling van een taalbeleid. Brussel heeft dus bij uitstek nood aan continu maatwerk op het vlak van taalbeleid. Brussel heeft een rijk aanbod aan professioneel taalonderwijs, dat alle nodige competenties heeft om bedrijven en organisaties kwaliteitsvol te ondersteunen. We denken aan diverse centra voor beroeps- en taalopleiding (cité des langues, Huis van het Nederlands Brussel, CVO's, Actiris, VDAB, Bruxelles Formation) die op een enorme expertise ter zake kunnen bogen. Ook de universitaire talencentra in Brussel hebben jarenlange ervaring met het aanbieden van sectorspecifieke cursussen. Het Academisch Centrum voor Taalonderwijs van de VUB biedt bijvoorbeeld colleges aan rond juridisch, economisch en medisch taalgebruik in het Nederlands, Frans en Engels. Op de ULB verenigt het 'ULB-Langues'-initiatief de universitaire taalexpertise van de hele instelling. Daarnaast zijn er ook talloze privé-initiatieven en talenscholen die hierbij betrokken kunnen worden. Met deze actoren streven we naar partnerships met het bedrijfsleven en het middenveld, gericht op een doelgerichte en efficiënte taaltraining van hun personeel. Taallesen moeten toegankelijk en laagdrempelig zijn, zodat elke Brusselaar makkelijk de stap kan zetten om eraan deel te nemen. Zowel hoog- als laagopgeleiden moeten hun weg naar meertaligheid vinden. Oud én jong moet er kunnen werken aan zijn taalkennis. We moeten deze doelgroepen gericht aanspreken met nieuwe methodieken en didactieken.

In deze context ondersteunen we de ambitie van de regering om een 'Talenpunt' op te richten, een samenwerkingsverband tussen Actiris, Bruxelles Formation, Het Huis van het Nederlands Brussel en de VDAB Brussel. Daarmee willen we het aanbod aan taalopleidingen gericht naar werkzoekenden uitbouwen en versterken en acties ondernemen ter ondersteuning van de taalcompetenties van de Brusselaar.

Ten slotte onderzoeken we de mogelijkheid om een 'meertaligheidslabel' uit te reiken voor bedrijven en organisaties die actief inzetten op het stimuleren van de taalkennis van hun personeel.

#### 6.3.2 OD 3.2: We onderzoeken de impact van meertaligheid op het Brussels economisch leven

Zoals we hierboven al aangaven bestaan er tal van internationale studies die de (positieve) relatie tussen meertaligheid en economie bevestigen. Dergelijke studies zijn echter steeds toegespitst op een bepaalde regio. Extrapoleren van de resultaten van deze studies naar het BHG is dus niet aan de orde, gezien de specificiteit van zowel de taalkundige als economische context van Brussel.

Er is m.a.w. nood aan acties en (recenter) wetenschappelijk onderzoek dat de interacties tussen meertaligheid en economie op de verschillende niveaus in Brussel in kaart brengt. We initiëren daarom een onderzoek dat hierop inspeelt. We doen dit in samenspraak met alle relevante actoren op het terrein én conform de daarvoor opgestelde procedures. De resultaten van deze acties zullen het beleid helpen afstemmen op economische factoren, wat tot een meer doeltreffend taalbeleid én economisch beleid zal leiden.

## 6.4 SD4: We zetten in op de versterking van de sociale cohesie in Brussel

### 6.4.1 SD 4.1: We initiëren een aanbod dat de taalgemeenschappen overstijgt (cultuur, jeugd, sport)

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft de jongste bevolking van het land. Veel jonge Brusselaars willen talen leren en oefenen. Tegelijkertijd bieden veel organisaties vrijetijdsactiviteiten aan voor jongeren. Alleen blijven die vaak beperkt tot één taalgroep. De vrijetijdsnetwerken moeten zich daarom meer openstellen voor jongeren uit andere taalgroepen. Organisaties die sport-, jeugd-, en cultuuractiviteiten aanbieden zouden dat zonder beperkingen over de grenzen van de gemeenschappen heen moeten kunnen doen. In samenspraak met de bevoegde instanties bekijken we de mogelijkheid om gezamenlijke initiatieven vanuit beide gemeenschappen te initiëren.

### 6.4.2 SD 4.2: We zetten in op een toegankelijk zorgaanbod (welzijn en zorg)

Begrijpbaarheid is een basispijler van toegankelijke zorg en ondersteuning. Een gebrekkige kennis van het Nederlands of Frans mag geen reden zijn om mensen in nood toegang tot professionele hulp of zorg te ontzeggen.

Het inzetten op meertaligheid mag niet voorbijgaan aan het feit dat niet iedereen de vaardigheden of mogelijkheid heeft om een nieuwe taal te leren. De eigen taal kunnen spreken geeft ook een gevoel van vertrouwen en verbondenheid en heeft daarom ook een onvervangbare plaats in de zorg, of het nu gaat om een Braziliaanse vrouw met een beperking, een asielzoeker met psychische problemen of een Nederlandstalige oudere man in een woonzorgvoorziening. We bekijken in samenspraak met de bevoegde instanties hoe we taaldrempels kunnen wegwerken door bijv. eenvoudig taalgebruik aan te moedigen en ons welzijns- en zorgaanbod beter bekend te maken via meertalige communicatie. Hiervoor zullen we een beroep doen op de bestaande expertise van onder meer het Huis van het Nederlands.

## 6.5 SD5: We zetten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest internationaal op de kaart als meertalige regio

### 6.5.1 OD 5.1: We onderzoeken de mogelijkheid om een internationaal expertisecentrum rond Meertaligheid op te richten

Brussel heeft de ambitie om zich te kunnen meten met andere internationale meertalige metropolen op het vlak van wetenschappelijke kennis over meertaligheid. Steden als Montréal en Barcelona huisvesten nu al internationale kenniscentra rond meertaligheid. Met onze veelheid aan specialisten rond meertaligheid in heel wat verschillende disciplines, heeft Brussel alle nodige kennis en brains om een vergelijkbaar internationaal expertisecentrum rond meertaligheid op te richten.

We onderzoeken in samenspraak met de actoren op het terrein hoe we dit initiatief vorm kunnen geven, met de duidelijke ambitie dat het interdisciplinaire centrum de toonaangevende en drijvende kracht wordt achter fundamenteel en toegepast wetenschappelijk onderzoek over meertaligheid.



6.5.2 OD 5.2: We treden op als ambassadeur voor meertaligheid in binnen- en buitenland. Het creëren van de bevoegdheid 'Promotie van Meertaligheid' geeft Brussel een unieke kans om zich te profileren als de ambassadeur voor alles wat te maken heeft met meertaligheid. Zowel in binnen- als buitenland worden jaarlijks talrijke activiteiten georganiseerd waarbij het thema meertaligheid centraal staat. Zo wordt er jaarlijks een Europese Dag van de Meertaligheid en De dag van de Europese Talen georganiseerd door de Europese Unie en De Raad van Europa. Unesco besteedt jaarlijks aandacht aan het begripvol omgaan met andere talen tijdens De Internationale Dag van de Thuistalen. We proberen in de mate van het mogelijke hieraan actief deelnemen en zelf acties te ondernemen. Zo onderzoeken we de mogelijkheid om, in samenwerking met het Brussels Hoofdstedelijk Parlement, een Brusselse variant van de Dag van de Meertaligheid te organiseren.

### *6.6 SD6: Leidraad meertaligheid voor organisaties die actief zijn in Brussel*

Zoals reeds eerder vermeld is het belangrijk dat ook het middenveld (actief) het meertalig beleid van de Brusselse regering uitdraagt. Daarom onderzoeken we de mogelijkheid om tot een leidraad rond meertaligheid te komen. Dit kader kan als leidraad dienen voor de dagelijkse werking van organisaties die actief zijn in Brussel. Zo kan bijvoorbeeld aangemoedigd worden om zo veel mogelijk en afhankelijk van de context, in de drie belangrijkste contacttalen (Frans, Nederlands, Engels) te communiceren. Daarnaast kan deze tekst algemene principes bevatten die zich richten op kennis over of omgaan met een meertalig publiek en/of personeel. We doen dit conform de bestaande taalwetgeving en uiteraard in samenspraak met collega-ministers en andere overheden.

## 7 LIJST MET AFKORTINGEN

BISA: Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

BRIO: Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum

CLIL: Content and Language Integrated Learning

Cocof: Commission Communautaire française

CVO: Centra voor Volwassenonderwijs

EU: Europese Unie

GGC: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

NAVO: Noord-Atlantische Verdragsorganisatie

OCB: Onderwijscentrum Brussel

STIMOB: Stimulerend meertalig onderwijs in Brussel

ULB: Université Libre de Bruxelles

VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling

VGC: Vlaamse Gemeenschapscommissie

VUB: Vrije Universiteit Brussel